

СЕКЦІЯ 5

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 364-027.542:332.142

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2019-4-30>**Ревко А.М.***кандидат економічних наук., доцент,
доцент кафедри соціальної роботи**Чернігівського національного технологічного університету***Revko Alona***PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Social Work Department
Chernihiv National University of Technology*

МЕТОДИ ОЦІНКИ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СОЦІОГУМАНІТАРНОГО ПРОСТОРУ РЕГІОНУ

METHODS OF ASSESSMENT OF SOCIAL INFRASTRUCTURE OF SOCIO-HUMANITARIAN SPACE IN THE REGION

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена дослідженню методів оцінки соціальної інфраструктури. Встановлено, що соціальна інфраструктура в системі соціогуманітарного простору регіонів є частиною державних послуг, що надаються у сфері освіти, культурної діяльності, охорони здоров'я, а також становить їх внутрішню категорію, адже інфраструктурні послуги спрямовані на конкретного споживача. Розглянуто три головних аспекти, на яких базуються функціонування та розвиток соціальної інфраструктури, а саме різноманітність, мобілізація ресурсів та якість зв'язків. Визначено базові методики оцінки соціальної інфраструктури. Побудовано класифікаційну схему підходів до оцінювання впливу соціальної інфраструктури на розвиток соціогуманітарного простору. Розроблено авторську методику оцінки впливу соціальної інфраструктури на розвиток соціогуманітарного простору.

Ключові слова: соціальна інфраструктура, соціогуманітарний простір, методи економічного дослідження, загальнонаукові методи дослідження, окремі наукові методи дослідження.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена исследованию методов оценки социальной инфраструктуры. Установлено, что социальная инфраструктура в системе социогуманитарного пространства регионов является частью государственных услуг, которые предоставляются в сфере образования, культурной деятельности, здравоохранения, а также составляет их внутреннюю категорию, ведь инфраструктурные услуги направлены на конкретного потребителя. Рассмотрены три главных аспекта, на которых базируются функционирование и развитие социальной инфраструктуры, а именно разнообразие, мобилизация ресурсов и качество связей. Определены базовые методики оценки социальной инфраструктуры. Построена классификационная схема подходов к оцениванию влияния социальной инфраструктуры на развитие социогуманитарного пространства. Разработана авторская методика оценки влияния социальной инфраструктуры на развитие социогуманитарного пространства.

Ключевые слова: социальная инфраструктура, социогуманитарное пространство, методы экономического исследования, общенаучные методы исследования, отдельные научные методы исследования.

ANNOTATION

In the conditions of deepening of the European integration processes and decentralization of empowerment of authority, among the pressing problems of the regional landscape of Ukraine is the achievement of sustainability of social infrastructure and the development of socio-humanitarian space of Ukrainian regions, aimed at creating conditions for human development through knowledge, ethno-cultural, social and spiritual values. The article is devoted to the research the methods of social infrastructure assessment. It is established that social infrastructure in the system of socio-humanitarian space of the regions is part of the state services provided in the sphere of education, cultural activity, and health care and is their internal category – infrastructure services are targeted at a specific consumer. Three main aspects that underpin the functioning and development of social infrastructure are considered: diversity, mobilization of resources and quality of communication. Basic methods of social infrastructure assessment are defined. The basic approaches to assessing the social infrastructure of the socio-humanitarian space should be divided into quantitative and qualitative ones. It is established that the quantitative approach of assessing the social infrastructure of the socio-humanitarian space does not take into account all aspects of its functioning and impact on human development, since it does not reflect the intellectual, spiritual, cultural, ethnic, psychological and emotional aspects that affect the behavior of the population. A classification scheme of approaches to assessing the impact of social infrastructure on the development of socio-humanitarian space is constructed. Author's methodology for assessing the impact of social infrastructure on the development of socio-humanitarian space is developed. The purpose of the methodology is to characterize the level of regional divergence in specific spheres of social infrastructure development of socio-humanitarian space based on grouped statistical indicators. The author's methodology includes the grouping of Ukrainian regions by the indicator of social infrastructure development of socio-humanitarian space by Julian Perkal method, also known in the literature as Z-Scores.

Key words: social infrastructure, socio-humanitarian space, methods of economic research, general scientific methods of research, separate scientific methods of research.

Постановка проблеми. В умовах поглиблення євроінтеграційних процесів та децентралізації владних повноважень серед актуальних проблем регіонального ландшафту України слід

назвати досягнення стійкості соціальної інфраструктури та розбудову соціально-гуманітарного простору регіонів України, спрямованого на формування умов для людського розвитку через знання, етнокультурні, соціальні та духовні цінності.

Розвиток соціальної інфраструктури регіону дає змогу створювати фундамент для підтримки соціально-економічних прав і гарантій населення, допомагає забезпечити та зберегти доступність соціальних послуг, а також сприяти максимальному наближенню об'єктивних потреб до ресурсних можливостей регіону [1, с. 13].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливим етапом дослідження методів оцінки соціальної інфраструктури стали праці вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема роботи М. Бутка [2], Н. Деєвої [5], І. Каленюк [5], В. Новікова [5], Т. Пепа [2], Л. Чернюк [2].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження наявних методів оцінки соціальної інфраструктури та розроблення авторського алгоритму оцінювання впливу соціальної інфраструктури на формування соціально-гуманітарного простору регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах формування соціальної інфраструктури як каталізатора соціально-гуманітарного простору регіонів України під соціальною інфраструктурою регіону слід розуміти сферу людської діяльності, яка спрямовує свої системні дії в економічному, соціально-гуманітарному, культурно-етнічному та духовному напрямках, а також сприяє реалізації інституціональних вимог людиноцентризму в діяльності органів влади, самоуправління та громадянського суспільства, спрямованої на забезпечення суспільних благ [2, с. 33].

До компонентів соціальної інфраструктури соціально-гуманітарного простору регіону слід віднести етнокультурну сферу (освіта, культура та мистецтво) та сферу, яка сприяє здоров'ю нації та збільшенню тривалості життя людини, тобто соціально-оздоровчу (охорона здоров'я, фізична культура та рекреація, екологічна безпека, здорове харчування). Отже, соціальна інфраструктура в системі соціально-гуманітарного простору регіонів є частиною державних послуг, що надаються у сфері освіти, культурної діяльності, охорони здоров'я, а також становить їх внутрішню категорію, адже інфраструктурні послуги спрямовані на конкретного споживача.

На думку американських науковців, функціонування та розвиток соціальної інфраструктури базуються на трьох головних аспектах, а саме різноманітності, мобілізації ресурсів та якості зв'язків. Різноманітність проявляється в ступені включення територіальних громад до процесів розвитку соціальної інфраструктури. Другий аспект, тобто мобілізація ресурсів, відображає бажання громадян інвестувати

в розвиток локальної інфраструктури, а також здатність інфраструктурних організацій мобілізувати ресурси як із державних, так і з приватних джерел. Якість внутрішніх та надлокальних зв'язків – це третій аспект функціонування соціальної інфраструктури, який має збільшувати потік інформації, грошових ресурсів і підтримки всередині громади [3, с. 407].

Дослідження соціальної інфраструктури регіону базується перш за все на економічних методах. У загальному розумінні до методів економічного дослідження відносять процес дослідження або пізнання економічних явищ, сукупність теорій та вчень про економічні відносини. Варто зазначити, що в процесі дослідження можуть використовуватись як загальні (загальнонаукові), так і специфічні (окремі наукові) методи дослідження. До загальних відносять ті, які використовуються в усіх науках, зокрема аналіз і синтез, індукція та дедукція, класифікація й узагальнення, абстрагування тощо. До специфічних належать ті, які застосовуються під час дослідження особливостей формування та функціонування соціальної інфраструктури регіону. До них відносять статистичні, економетричні, експертне оцінювання, програмно-цільове планування, економіко-математичне моделювання тощо [4, с. 42–44, 72–93, 203–217].

Л. Чернюк до базових методик оцінки соціальної інфраструктури соціально-гуманітарного простору відносить:

- методіку оцінки економічних передумов, які впливають на процеси формування та розвитку соціальної інфраструктури на конкретно визначеній території;
- методіку оцінки рівня розбудови соціальної інфраструктури у сфері освіти, культури та охорони здоров'я (галузєва структура);
- методіку оцінки доступності соціальної інфраструктури для населення регіону, яка дає змогу оцінити, наскільки стан соціальної інфраструктури регіону враховує потреби й можливості людей, що проживають у регіоні.

Базисом формування парадигми розбудови соціальної інфраструктури є застосування різноманітних методичних підходів до оцінювання стану й розвитку регіональних господарських систем, зокрема соціальних, а саме різні процедури, такі як застосування процесу оптимізації ключових індикаторів; використання методу інтегрування й побудови зведених показників (з використанням рейтингових, бальних оцінок, нормованих показників); застосування компаративного аналізу для порівняння часткових чи інтегрованих індикаторів з різними умовами, ознаками, періодами часу (із середньодержавним еталоном; з лідером за вибіркою; зі світовим лідером; з іншими регіонами тощо) [5, с. 16–17].

Основні підходи до оцінювання соціальної інфраструктури соціально-гуманітарного простору слід поділити на кількісні та якісні.

Кількісний підхід формується на основі дослідження об'єктів соціальної інфраструктури на різних таксономічних рівнях (кількості освітніх, культурних закладів та закладів охорони здоров'я); джерел фінансування соціальної інфраструктури; переліку соціальних послуг, які надаються населенню регіону на платній та безоплатній основі в певний проміжок часу.

Варто зазначити, що кількісний підхід до оцінювання соціальної інфраструктури соціально-гуманітарного простору не враховує всі аспекти її функціонування та впливу на розвиток людини, оскільки він не відображає інтелектуальні, духовні, культурно-етнічні, психологічні та емоційні аспекти, які впливають на поведінку населення. Якісний підхід проявляється через оцінювання якості освіти, соціокультурних та медичних послуг і впливає на формування та розвиток людського потенціалу.

Вітчизняні та зарубіжні вчені, які займаються проблематикою оцінки стану соціальної інфраструктури регіону, досі не дійшли згоди з цілої низки важливих питань. Перш за все до них відносять:

- вибір об'єкта дослідження (індивід, домогосподарство або загальна чисельність населення);
- вибір сфер, які необхідно включати в предмет дослідження (освітня інфраструктура, культурна інфраструктура, медична інфраструктура, туристична інфраструктура, рекреаційна інфраструктура тощо);

- інтегральний показник чи систему окремих показників, що слід використовувати під час оцінювання соціальної інфраструктури;
- вибір конкретних окремих показників, які необхідно включати в систему показників під час оцінювання соціальної інфраструктури соціально-гуманітарного простору.

Дослідження наявної практики та наукових праць учених-економістів дало змогу побудувати класифікаційну схему підходів до оцінювання впливу соціальної інфраструктури на розвиток соціально-гуманітарного простору (рис. 1).

Методологічною основою оцінки стану соціальної інфраструктури соціально-гуманітарного простору є використання низки показників задля порівняння функціонування інфраструктурної системи в регіонах України протягом певного періоду часу. У дослідженнях, у яких аналізується значна кількість територіальних одиниць (регіонів) за більш ніж однією ознакою, використовуються методи багатовимірного порівняльного аналізу. Такий аналіз включає узгоджений набір статистичних методів, які використовуються для створення агрегованого показника, так званої синтетичної змінної. Такий показник є базою для ієрархування досліджуваних об'єктів відповідно до рівня багатоаспектного явища.

На підставі вивчення наявних методичних підходів до оцінювання рівня розбудови соціальної інфраструктури регіону та її впливу на соціально-гуманітарний розвиток регіонів України розроблено авторську методику оцінки

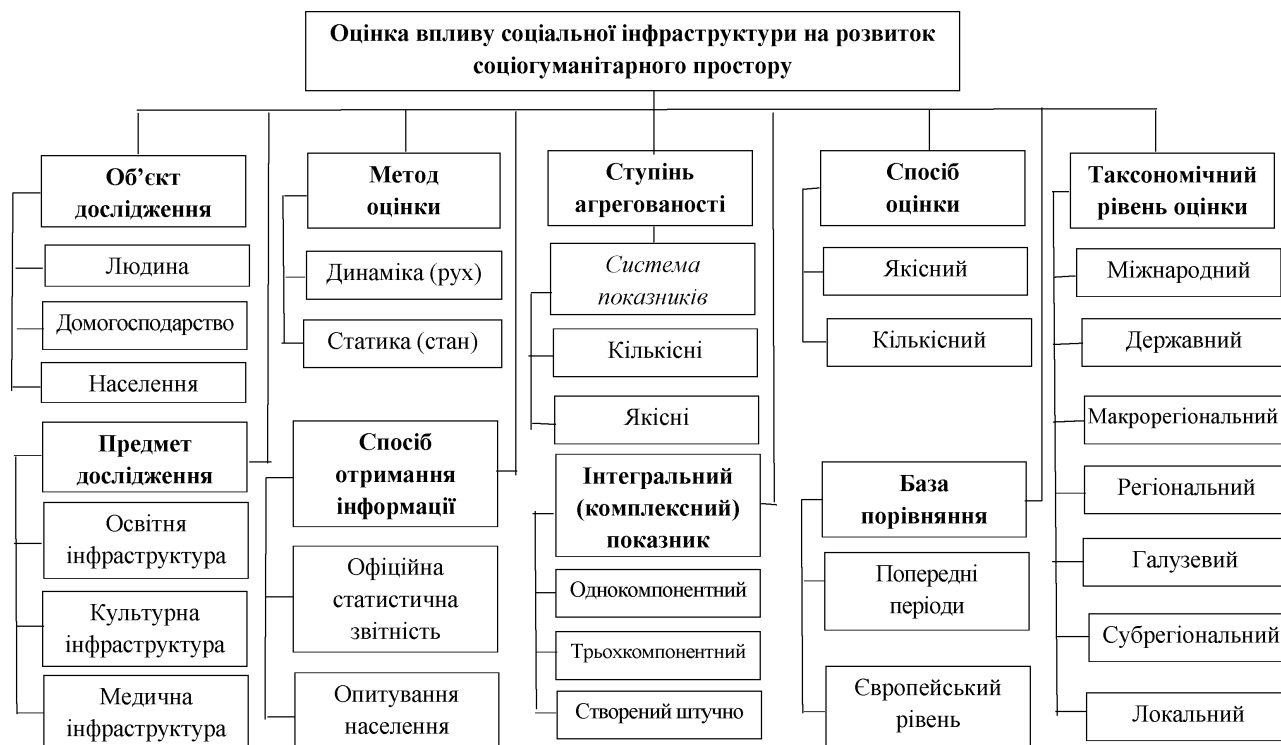

Рис. 1. Класифікація підходів до оцінки впливу соціальної інфраструктури на соціогуманітарний розвиток

Джерело: розроблено автором

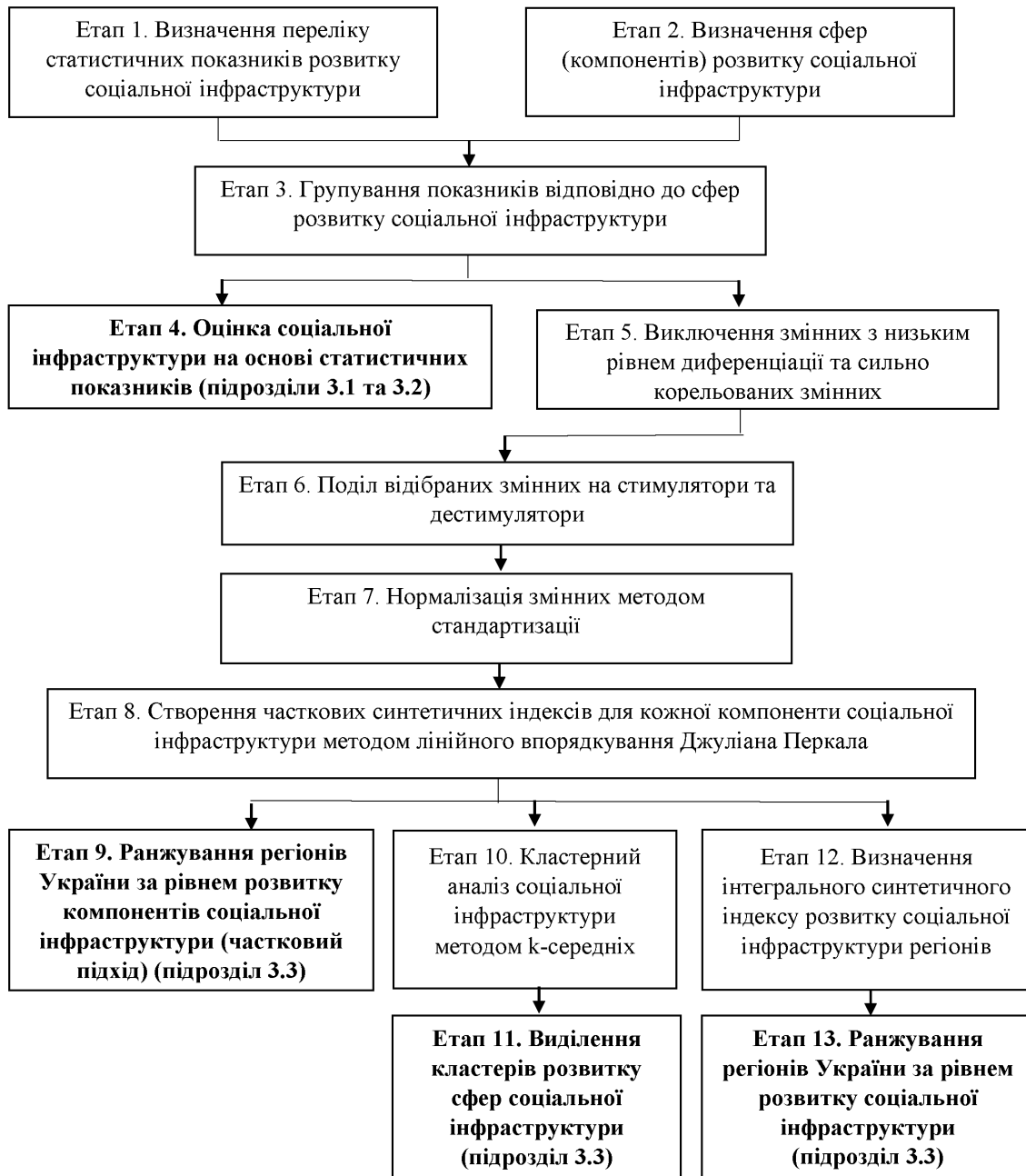

Рис. 2. Алгоритм оцінки впливу соціальної інфраструктури на розвиток соціально-гуманітарного простору

Джерело: розроблено автором

впливу соціальної інфраструктури на розвиток соціально-гуманітарного простору (рис. 2).

Метою методики є характеристика рівня регіональної дивергенції за конкретними сферами розвитку соціальної інфраструктури соціально-гуманітарного простору на основі згрупованих статистичних показників. Методика включає, зокрема, аналіз часткових синтетичних показників для окремих компонентів соціальної інфраструктури (частковий підхід) та інтегрального показника розвитку соціальної інфраструктури соціально-гуманітарного простору України (так званий загальний підхід), який дає змогу провести групування регіонів України від найбільш інфраструктурно розвинених, які мають

найбільш сприятливі умови для розвитку людського потенціалу, до найгірше розвинених, що є найменш привабливими щодо наявної у них соціальної інфраструктури.

Авторська методика включає групування регіонів України за показником розвитку соціальної інфраструктури соціально-гуманітарного простору за методом Перкала, а також ранжування регіонів України за групами відповідно до методу кластеризації k-середніх. Саме завдяки методу Перкала можна створити зручні класифікаційні схеми для регіоналізації та районізації, які дають змогу групувати досліджувані просторові одиниці відповідно до аналогічних значень отриманого часткового синтетичного

показника, тобто від найбільш привабливих, що характеризуються найбільшими потенціалами та перспективами розвитку (полюси зростання), до найменш розвинених з найменшими можливостями розвитку (периферії).

Висновки. Резюмуючи дослідження методів оцінки соціальної інфраструктури соціально-гуманітарного простору регіонів України слід відзначити також, що вітчизняні та зарубіжні вчені, які займаються проблематикою дослідження соціальної інфраструктури регіону, досі не дійшли згоди з цілої низки важливих питань. Запропонована авторська методика оцінки впливу соціальної інфраструктури на розвиток соціально-гуманітарного простору регіону дасть змогу визначити основні показники, які характеризують рівень розвитку соціальної інфраструктури регіону; дослідити соціальну інфраструктуру соціально-гуманітарного простору регіонів України, яка є базисом формування та розвитку людського потенціалу; здійснити ранжування регіонів України за рівнем розвитку соціальної інфраструктури соціально-гуманітарного простору та порівняти його з країнами ЄС; удосконалити методику оцінки соціальної інфраструктури та її вплив на модернізацію соціально-гуманітарного простору регіону.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Пєпа Т.В., Чернюк Л.Г. Інфраструктурне забезпечення соціального розвитку регіонів України (методолого-організаційний аспект) : монографія. Вінниця, 2015. 280 с.
2. Бутко М.П., Рєвко А.М. Соціальна інфраструктура як каталізатор модернізації соціогуманітарного простору регіонів України. *Регіональна економіка*. 2017. № 4 (86). С. 28–37.

3. Sharpa J., Agnitsch K., Ryan V., Flora J. Social Infrastructure and Community Economic Development Strategies: the Case of Self-development and Industrial Recruitment in Rural Iowa. *Journal of Rural Studies*. 2002. № 18. P. 405–417.
4. Мочєрний С.В. Методологія економічного дослідження : монографія. Львів : Світ, 2001. 416 с.
5. Новіков В.М., Дєєва Н.М., Калєнюк І.С. та ін. Трансформація соціальної інфраструктури в контексті забезпечення гуманітарного розвитку : колективна монографія / за наук. ред. В.М. Новікова, З.С. Сіройча. Вінниця : ПП Балюк І.Б., 2015. 384 с.

REFERENCES:

1. Pepa T.V., Cherniuk L.H. (2015) Infrastrukturne zabezpechennia sotsialnoho rozvytku rehioniv Ukrainy (metodoloho-orhanyzatsiyniy aspekt) [Infrastructure support of social development of Ukrainian regions (methodological and organizational aspect)]. Monohrafiia. Vinnytsia, 280 p. (in Ukrainian).
2. Butko M.P., Revko A.M. (2017) Sotsialna infrastruktura yak katalizator modernizatsii sotsiohumanitarnoho prostoru rehioniv Ukrainy [Social infrastructure as a catalyst for the modernization of the socio-humanitarian space of Ukraine's regions]. *Rehionalna ekonomika*, 4 (86), pp. 28–37 (in Ukrainian).
3. Sharpa J., Agnitsch K., Ryan V., Flora J. (2002) Social Infrastructure and Community Economic Development Strategies: the Case of Self-development and Industrial Recruitment in Rural Iowa. *Journal of Rural Studies*, no. 18, pp. 405–417.
4. Mochernyj S.V. (2001) Metodologhija ekonomichnogho doslidzhennja [Methodology of economic research]. Monohrafiia. Lviv : Svit, 416 p. (in Ukrainian).
5. Novikov V.M., Djejeva N.M., Kalenjuk I.S. ta in. (2015) Transformacija socialnoji infrastruktury v konteksti zabezpechennja ghumanitarnogho rozvytku [Transformation of social infrastructure in the context of humanitarian development]. Monohrafiia. Vinnytsja : PP Baljuk I.B., 384 p. (in Ukrainian).